

Any XIII Núm. 457
ARTA 20 de Mars de 1929

DEU I PATRIA

PREUS

Artà i co marca un any 4 pts.
A fora id 6 »
Extranger id 10 »

El talaiot d'Es Rafal Cagolles (Manacor)

Treball llegit davant la Comissió de Investigacions Arqueològiques del Museu Regional d'Artà.

El *talaiot* objecte del present treball, està situat a 5 Kms. de la ciutat de Manacor i dins del seu terme, en uns terrenys fertílls colindants casi amb el terme de S. Llorens des Cardessar i que fins fa poc pertanyien a la possessió nomenada Es Rafal Cagolles, uns 200 ms a l'esquerra del llogaret de Son Negre.

Aquest *talaiot* que té la forma de piràmide truncada de 11 ms d'ampla a la seua base i una altura actual de 4'40 ms, és l'única construcció que, si bé incompleta, se conserva encara de entre les numeroses que devien constituir el poblat; restes d'altres, convertides en clapers coberts de malura vegetal, se conserven encara adherits a la part inferior dels murs E. i S del *talaiot*, i en una extensió d'uns 20 ms, quadrats.

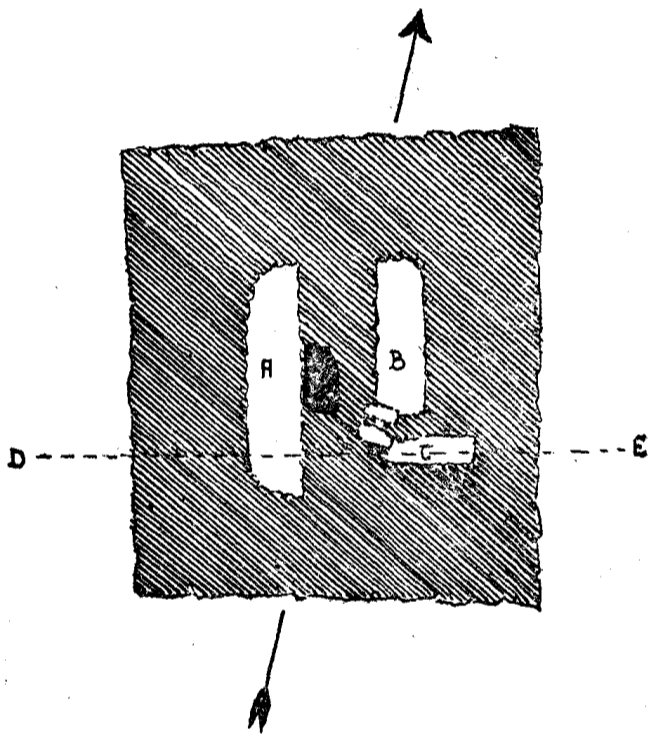
Al visitar per primera vegada el monument, el seu propietari ens va advertir que estava a punt de desaparèixer, ja que eren molt sollicitades les pedres, per construccions en les propietats veïnades; per aquest motiu i per creure que el seu estudi havia de resultar sempre interessant per la nostra Prehistòria, una vegada obtingut el seu permís, se comensà l'excavació.

L'EXCAVACIO.—Tengué lloc en els últims dies de Setembre i primera quinsena d'Octubre del passat any 1923. Al comensament de la mateixa se pogué comprovar que la part superior del *talaiot*, estava completament derruïda, quedant solament i com a testimoni de la seua anterior existència, una pedra central de 1'45 m. de llarg per 0'90 m. d'ampla, base d'una columna destinada amb tota seguretat a sostenir la cuberta de la torre.

L'excavació posà al descobert dues cambres rectangulars A i B (fig. 1), separades per una paret central de 2 m. d'ampla i dispostes

més reduïda a conseqüència d'una petita inclinació dels seus murs, les superfícies dels quals, en l'interior són poc llises i sense senyals d'haver-se retocades.

El mur central, en la seua part superior i en la cara que limita la cambra B en el lloc corresponent an el recó SO. d'aquesta, se troba bastant destruït, per haver-se co-

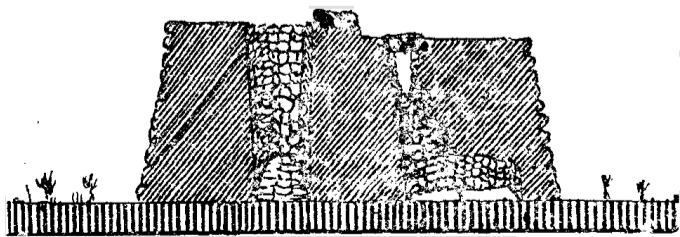

(Fig. 1).—Planta 1 : 200

amb orientació aproximada de N. a S. Les seues dimensions son: Cambra A; 5'40 m de llarg per 1'40 d'ampla i 4 m. de altura, presenta arredonits els recons NO. i SO. i amb escaire, els que forma amb la paret central. Cambra B, 3'60 m de llarg per 1'40 d'ampla i 3'65 d'alt; també presenta amb escaire els recons del mur central, i

mensat, temps enrera, una excavació sense cap mètode

Les dues cambres aparegueren replenes de terra i pedres, algunes procedents probablement del abisament de la torre i altres, que devian formar las cubertes de dites cambres. Tant com s'anava profundizant en l'excavació, sortien les pedres mes calcinadas poguent

(Fig. 2) —Secció per D E 1 : 200

unicament arredonit el del NE; la llargada i amplada d'aquestes

se observen senyals de foc en tots els llocs de les cambres. A uns 0'30

formats per lloses molt mal tallades, va apareixer el jaciment.

A 2 ms. del sol de la cambra B, i en el mur S. vora el recó SO., s'obri un portal (fig. 3) de 1'20 m. d'altura per 0'70 m. en sa major amplaria formant una galeria de 1'25 ms. de fons coberta per dues lloses i per on se baixa amb dificultat a una cambra C, per quatre pedres espaiades regularment que surten del mur central formant escala. (Vegis planta fig. 1 i secció fig. 2) La cambra es allargada, amb orientació aproximada de E a O i les seues dimensions son 2'89 m. de longitud, 0'40 m. d'amplia a l'entrada, augmentant gradualment fins a 0'80 m. a mitjan lloc, i una alçària que oscila entre 1 i 1'30 m. El

(Fig. 3) Detall del portal d'entrada a la cambra C.

sòl bastant irregular, està construït per grans lloses, posades horitzontalment, clavades per els extrems dins els murs N i S. El pis està en el mateix nivell que el de les cambres A i B, i consisteix a l'entrada en una pedra sense desbastar de 1'20 m. de llarg aficada en el sol, formant una especie d'escaló de 0'10 m. d'alt, i desde aquest punt fins an el fons, es solzament de terra. També s'observaren senyals de foc en aquesta cambra, la qual segurament estava destinada a rites funeraris.

JACIMENTS I TROBALLES

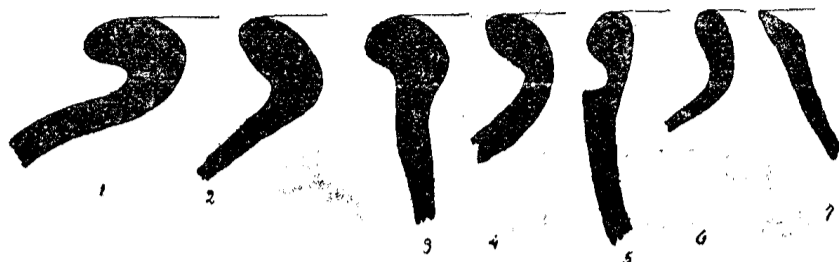
El jaciment de la cambra B, estava format per un gruix de 0'30 m. de cendres, alguns ossos d'animal i restes de fusta cremada. No aparegué un sol fragment de ceràmica. Algunes bales de pedra (bales de passetja) i una petita pedra afi-

adora de molassa molt fina, foren es úniques troballes.

El jaciment de la cambra A, tenia un gruix i composició semblant al de la B, contenia emperò, alguna ceràmica tan incompleta i frag-

pic el material que s'ha pogut recollir.

L'arqueòleg anglés W. J. Hempt, en la seua obra «Some Rock-cut Tombs and Habitation Caves in Mallorca» Oxford, 1927, (págs. 149

(Fig. 4) —Taula de perfils de la ceràmica. (Vasos 1 al 7, 1 i 2 tam. nat.)

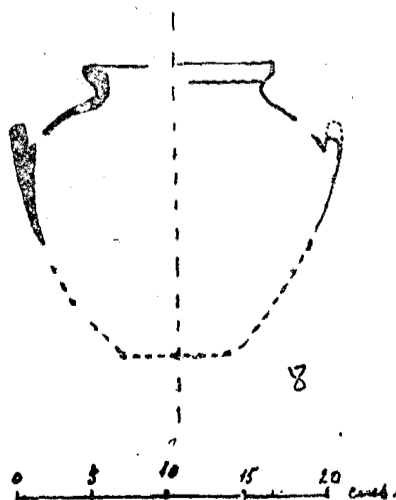
mentada que no ha estat possible reconstruir un sol vas.

La cambra C, estava plena de terra de filtració; en el fons extrem se trobaren restes d'un jaciment de cendres de 0'10 m. lo qual fa suposar si va ésser buidat en època anterior. Entre els seus restes trobarem un objecte d'os (procedent d'un cap de femur seccionat horitzontalment) formant una rutllana de 0'04 m. de diàmetre i amb perforació circular en el seu centre lo que fa pensar si s'usaria com a penjant o *defensiu* (amuleto); además, dos fragments de ceràmica igual a la trobada en el jaciment de la cambra A i constituïts per voretes corresponents a vasos de diferents formes i dimensions.

Tota aquesta ceràmica está feta a mà, es ben cuita i presenta una color externa entre grisenca i roija; les figs. 4 i 5 representen els perfils de les mateixes.

Aquestes troballes se conserven en el Museu Regional d'Artá.

CRONOLOGIA.—Amb els coneixements actuals sobre la Prehistòria Balear, es difícil fixar amb

(Fig. 5) —Reconstitució de un vas.

alguna exactitut el temps en el qual se construí aquest talaiot i més essent tan escàs i tan poc tí-

pic i 150), al fer al·lusió incidentalment —an els molts i complicats problemes que presenten els diversos tipus de construccions nomenades indistintament talaiots — senyala amb fonament que —els problemes relacionats amb les fexes, ofereixen complicació per el fet de que la cultura dels talaiots sembla haver persistit durant els 3000 anys abans de la conquesta romana 123 abans de J. C., casi sense ésser influenciada per els grans progressos i moviments, que tan profundament afectaren a gran part d'Europa durant aquell període —.

Ara bé, una comparació de la tècnica constructiva del talaiot que'ns ocupa amb la dels excavats a Mallorca per el Servei de l'Institut d'Estudis Catalans, així com també, la semblansa dels perfils de la nostra ceràmica amb algunes de les formes ilustrades per J. Colominas i Roca en «L'Edat del Bronze a Mallorca» i pertanyents a la cultura que denomina dels Talaiots, ens demostra que el monument i el seu contingut son producte d'aquesta cultura, la qual segons dit autor, (1) enc que no del tot sistematizada, sembla alcansar el seu total desenvollop durant la plena Edat del Bronze (1.700 a 1.000 o 900 a. de J. C.) i en el cas present, tal volta podriem situar el nostre talaiot, cap al final d'aquesta Edat.

LL. AMORÓS, J. SANCHO.

Artá, Gener de 1929

(1) Obr. cit. (Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans. Vol. VI, 1915-20, pág. 573) i *Bulletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria*, vol. I 1923 pág. 88.

NOTA — Traduim del Boll. de la S. A. Luliana el present treball agraïnt a dita entitat l'atenció de prestarnos els clixés. —Ll. G.

DE SON SERVERA

Per dia 31 de mars, diada de Pasqua de Ressurrecció, algunes ex alumnes de les Relligioses de San Francesc d'aquesta localitat, projecten representar en els baixos del local del Sindicat Agrícola Catòlic l'emocionant drama «Maria Esturdo» i també l'obreta salesiana «Hijas de Eva» i ademés una altre quin títol encara no coneixem.

Reina entre elles gran animació i ja s'entreveu l'èxit qu'ha de coronar son treball.

Esperam poderles felicitar col·lectivament després.

—La companyia dramàtica serverina «Los Invencibles», que tantes demostracions de vitalitat te ja donades, diumenge 17 del corrent, representà a n'el teatre de St. Llorens el grandió drama en tres actes i pròleg anomenat «La vuelta del veterano».

Segons afirmen persones que s'hi trobaven, la representació no podia ésser més agradable als espectadors.

Vaja la nostra enhorabona als actius i constants «Invencibles», i de una manera especial al seu Director el jove i intel·ligent D. Miquel Nebot que gracies a la seua acertada direcció logran afalagadors èxits aquests joves animosos i que sempre están d'humor quan se tracta d'enaltir el seu art predilect.

Corresponsal.

**La major riquesa pecuària de
mon és:**

"Cebo Animal"

Preparat químic de sorprenents resultats per el rapidíssim engreix de tota casta de bestia per magres i escualts que siguin.

DEPOSIT EXCLUSIU PER
LA VENTA A BALEARS:

"Innovadora Agrícola

Balear S. A."

AVDA. A. ROSSELLÓ - 10 PRAL.
PALMA DE MALLORCA

DE CA NOSTRA

Meteorologia. —Han acabat els temporals i amb ells han fuites les fredors el sol encalenteix de debò i honorant el mars, els niguls cuiden de tapar-lo

moltes estones. Degut a les derrerres plujes les fonts i aubellons han revengut i els torrents corren regularment.

Estat sanitari. —Segueix la calma en les malalties, no se n'ha presentada cap de caràcter epidèmic i en quant a la mortalitat pareix que hem comensat un descans.

Demanada. —Per D. Janme Solivellas, propietari de Selva i per el seu fill, el nostre bon amic Jaume metge de la nostra vila, ha estat demanada la bella i simpàtica senyoreta Antonia Antic Salom filla de distingida família de Binisalem. Les Noces se celebraran en el mes de Juny. Rebin la nostra enhorabona.

Nombrament. —En la *Gaceta* del dia veim el nombrament definitiu del nostre bon amic N'Andreu Ferrer, fundador i director fins fa poc del nostre periòdic, per regentar l'escola de Son Rapinya (Palma).

Excursió. —Per els primers dies de Semana Santa está anunciada una excursió de professors i alumnes de la càtedra de Botànica de la Facultat de Farmacia de Barcelona, an el nostre poble.

El sermons de quaresma. —Se veuen mo't concorreguts els sermons que en la Parròquia predica el P. Rafel Ginard T. O. R.

Comissió. —En representació del nostre Ajuntament va assistir an els funerals que dia 16 se celebraren a Maria de la Salut en sufragi del capitá aviador Tauler, (q. a. c. s.), una comissió integrada per el batle, dos retjidors i el Segretari.

Camins. —Per una brigada municipal, aquestes derrerres setmanes s'ha arreglat el camí de Son Catiu que va per el Moli d'En Salom, si en tornarhi el poguessin aixamplar en algunes bandes els adobs serian més duraders.

—Dia 11 se comensaren les obres del camí de Sa Colonia a la Cala dels Cans.

La plassa. —Segueixen amb activitat les obres de reforma de la plassa de la Constitució, ara que está destinat se pot veure la grandaria inmensa d'aquest depòsit.

Quaranta Hores. —A la Parroquia s'han celebrades amb gran solemnitat les dedicades a S. Jusep fundades l'any passat per una devota família d'aquesta vila.

Els nins de Primera Comunió. —Dilluns dia 18 comensaren els exercicis de preparació dels infants que enguany han de fer la seua primera comunió.

Del Municipi. —En la derrera sessió del plé del Ajuntament, el senyor Batle va dar conte de haver encarragat al arquitecte En Gillem Forteza. l'es-

tudi i pla de reforma del cementeri per poder atendre a les demandes de sepultures i procedir a la seua definitiva urbanizació.

Se donà lectura a una instancia firmada per numerosos veçins del carrer de S. Francesc demanant l'obertura o comunicació de dit carrer amb el de Palma, acordant-se vista la utilitat de la demanda, comissionar als mateixos, perque fassin les gestions necessaries amb els pocs propietaris afectats per la reforma a fi de poder li donar prest realitat.

Mestre interi. —Per regentar l'Escola 1.ª d'aquesta vila vacant per haver-se traslladat a So'n Rapinya (Palma) N'Andreu Ferrer, ha estat nomenat per la Secció Administrativa de 1.ª Ensenyança, Mossen Juan Sureda Amorós. El felicitem.

Per la nostra Historia —En Jusep Ramis d'Ayreflor i Sureda, continua publicant en el Bolleti de la Societat Arqueològica Lul. els documents que va treguent del nostre Arxiu Municipal referents a la guerra de Successió.

Sorteix. —En la rifa que se feu diumenge, dia 17 en el claustre del convent a benefici dels Tarcisis foren premiats els següents números:

1 Premi: Un anyell n.º 314

2 " Una sorpresa agradable n.º 1063

3 " Unes arracades n.º 1682

Els sortats fasin el favor de passar per la porteria del convent a recollir els objectes.

Obsequi. —En els aparadors de la tenda que el nostre amic Juan Vicens té uberta en el carrer d'Antoni Blanes hem pogut contemplar una cassulla, estola, maniple, cubre calis, se fioleta, tot de color verd amb daurats, que els Congregants de la nostra vila regalan en el seu director Mossen Jusep Sancho de la Jordana amb motiu de la seva festa onomástica.

Soldats —Els mossos de la segona mitat del reemplás de 1928 que dia 22 s'han d'incorporar a filas per servir a Balears son els següents: Juan Carrió Pallicer, Cama; Juan Escanellas Alzamora, Tet; Gabriel Esteva Alzina, de ses Terres; Miquel Genovard Nicolau Sineu; Rafel Genovart Ramis, Cunfit; Simó Gilí Garau, Comuna; Geroní Ginart Muntaner, Monseriu; Francesc Lliteras Esteva, Nonga; Pere Lliteras Torres, Mostel; Miquel Llodrà Llinás, Massot; Pere J. Massanet Canet, Barrió; Miquel Piris Torres, Barrió; Bartomeu Salas Alzina, Puig; Juan Tous Flaquer, d'es Recó i Sebastiá Vaquer Dalmau, Vaquer.

.....
**AQUEST NÚMERO HA ESTAT
VISAT PER LA CENSURA**
.....

No descuideu de visitar la nostra casa

En ella hi trobareu tot lo necessari per satisfer el gust més refinat.

Xampany, vins, licors, conserves, dolços, chocolates, bombons, galletes, embutits, jamón, formatges, :: fruites i hortolisses de totes classes ::

* barquillos i torrons *

Se serveixen LUNCHS amb prontitut i perfecció

Gran Colmado L'ESPERANÇA

PLASSETA DEL MARXANDO, 3 :: ARTA

AGENCIA DE ARTA A PALMA
I VICEVERSA DE
ANTONI GILI (A) COMUNA

SERVICI DIARI EN PRONTITUT I ECONOMIA
DE PREUS
ENCARREGS A DOMICILI
Palma -- Banch de S'oli, 24
DIRECCIO: Artá-Can Comuna Centro

GRANJA BARCINO

PER TOTA CLASSE D'AVIRAM DERAÇA
GUNIS, COLOMS, ALIMENTS ESPECIALS
PER POLLS, I Ponedores, INCUBADORE,
ANELLES, PLANS I CONSULTES.
-*) CONSELL-MALLORCA *-

ALMACENES MATONS

DE
RAFAEL FELIU BLANES
CALLE DE JAIME II n. 39 a 149

Palma de Mallorca
SASTRERIA PARA SEÑORA

Y CABALLERO
ARTICULOS Y NOVEDADES
PARA VESTIR DE TODAS CLASES

Panaderia "VICTORIA"

(ES FORN NOU)

DE
Miquel Boca Castell

A sa botiga heu trobareu sempre: pans, panets, galletes, bescuits, rollets, i tota clasa de pasticeria.

Se serveix a domicili.

Netedat, prontitut i economia

Carrer de Palma 3 bis. ARTA

Royal Fruit

Beguda exquisita, elaborada amb extracte de fruites. Provaule, és deliciosa.

GASSEUSES Y SIFONS

Fabricant:

M. MUNTANER FLAQUER.

representant del acreditat XAMPANY D'OR.

Fábrica i despaig:

PLASSETA DES MARXANDO. Artá

EN JAUME PICO
(A) ROTCHET

té una Ageneia entre Artá, Palma i Capdepera i heiva cada dia.

Serveix amb prontitut i seguredat tota classe d'encàrregs.

Direcció a Palma: Harina 38. An es costat des Centro Farmacèutic.

Artá: Palma n.º 3.

Tienda Vicens
PRECIOS FIJOS Y MUY REDUCIDOS
EN

Tejidos y toda clase
de
Merceria comestibles
Perfumeria

SE VENDEN MAQUINAS DE COSER

PFAFF E IMPERI

y toda clase de instrumentos

J. V. CALLE DE A. BLANES 38

Automòvils de lloguer

DELS GERMANS

SARD (A) TERRES

A cada arribada de tren van al Estació.
Tenen servici combinat amb el Ferrocarril.

Excursions a Ses Coves, Calarratjada i demés punts de Mallorca a preus convenguts.

DIRIGIRSE:

Carré d'En Pitxol n.º 8

Id Son Servera n.º 29

ARTÁ.

NAUMAN
MAQUINAS PARA
COSER Y BORDAR

La Fábrica más grande de Máquinas para coser y bordar del continente.

(MARCA ALEMANA)

DEPOSITARIO EXCLUSIVO EN ARTA

CAN GANANSI